

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vojtěcha Šimíčka
a soudců JUDr. Miluše Doškové a Mgr. Radovana Havelce v právní věci žalobce: **P. Č.**, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15. 8. 2011, č. j. 10 Na 954/2011 - 28,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žádný z účastníků **nemá** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

[1] Žalobce (dále „stěžovatel“) podal dne 1. 2. 2011 Krajskému soudu v Českých Budějovicích podání, jímž se domáhal vydání příkazu Jihočeskému kraji a Jihočeské vědecké knihovně poskytnout stěžovateli požadované informace. Stěžovatel byl usnesením ze dne 2. 2. 2011 (č. l. 2) vyzván, aby odstranil vady podání. Protože tak stěžovatel neučinil, Krajský soud vydal dne 7. 3. 2011 usnesení (č. l. 7), kterým podání stěžovatele odmítl.

[2] Proti naposled uvedenému usnesení podal stěžovatel kasační stížnost. Na to byl krajským soudem usnesením ze dne 1. 4. 2011 (č. l. 15) vyzván k zaplacení soudního poplatku za podanou kasační stížnost (č. l. 15). Podáním ze dne 18. 4. stěžovatel krajský soud požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce pro řízení a odkázal na upravenou kopii formuláře 060 o. s. ř. k prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech ze dne 9. 2. 2011. O žádosti stěžovatele rozhodl krajský soud shora označeným usnesením tak, že se návrh na osvobození od soudního poplatku i žádost o

ustanovení zástupce zamítá. Proti tomuto usnesení podal stěžovatel kasační stížnost, kterou se má Nejvyšší správní soud nyní zabývat.

[3] Ve vztahu k napadenému usnesení stěžovatel mj. uvedl, že podmínkou pro osvobození od soudních poplatků ani ustanovení zástupce není to, že žadatel věrohodným způsobem prokáže (ne)možnost si prostředky na soudní poplatky opatřit. Dále poukázal na to, že krajský soud přehlédl materiální stránku čestného prohlášení. Zdůraznil, že jeho podání ze dne 9. 2. 2011 není kopií části formuláře vzor 060 o. s. ř., nýbrž se jedná o žádost s prohlášením. Krajský soud zaslal navrhovateli tiskopis 060 o. s. ř. v jediném vyhotovení a vyžadoval jeho vyplnění a zaslání zpět ve lhůtě jednoho týdne; soud tedy dle názoru stěžovatele postupoval šikanózně a neopodstatněně, vzhledem k podání ze dne 9. 2. 2011, které zahrnuje všechny skutečnosti. K tomu stěžovatel odkázal na blíže nespecifikované listiny uložené ve spisu sp. zn. 10 Ca 24/2008 a u správce soudních poplatků (Spr 272/09). Dle stěžovatele krajský soud *„prezentuje neobhajitelný a zcestný úsudek o nízkosti poplatku vzhledem k disponibilnímu příjmu – bez ohledu na povahu dávek v hmotné nouzi* (...), *„je neslušné a šikanózní očekávat u osoby plně invalidní, že si příjem zvýší vlastním přičiněním“*. Dále stěžovatel uvedl, že rozhodnutí o žádosti ze dne 9. 2. 2011 bylo soudem vydáno později než výrok na č. l. 7 a výrok na č. l. 28, přestože tato žádost měla být projednána přednostně. K tomu stěžovatel s odkazem na ustanovení § 104 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“) dodává, že kasační stížnost proti napadenému usnesení je stejně nepřípustná.

[4] Co se týká podmínek řízení o kasační stížnosti, Nejvyšší správní soud netrval s ohledem na specifický charakter napadeného usnesení městského soudu na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Jak se tento soud vyjádřil již dříve, osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné právní zastoupení je navázáno na posouzení poměrů konkrétního žadatele. Pokud nejsou splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků, je rovněž vyloučeno i právo na bezplatné právní zastoupení (§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Pokud je přitom cílem této kasační stížnosti přezkoumání rozhodnutí, že stěžovateli nemá být přiznáno osvobození od soudních poplatků, pak by se uplatňováním požadavku na uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, resp. trvání na povinném zastoupení advokátem, jen řetězil problém, jenž má být rozhodnutím o této kasační stížnosti vyřešen (viz rozsudky ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, či ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, dostupné na www.nssoud.cz).

[5] Kasační stížnost je podle § 102 a násl. s. ř. s. přípustná. K tomu lze – k námitce stěžovatele – uvést, že usnesení o zamítnutí návrhu na osvobození od soudních poplatků není ani rozhodnutím dočasné povahy, ani se jím neupravuje vedení řízení (srov. § 104 odst. 3 s. ř. s.), a proto není pochyb o přípustnosti jeho přezkumu v kasačním řízení (viz též např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 9. 2008, č. j. 4 As 42/2008 - 73, www.nssoud.cz).

[6] Nejvyšší správní soud tedy přezkoumal kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů (§ 109 odst. 2 a 3 s. ř. s.), a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

[7] Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních

poplatků je zařazen v ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je kromě jiného uvedeno, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků. Jak vyplývá z tohoto ustanovení, účastník může být osvobozen od soudních poplatků při splnění těchto předpokladů: 1. podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, 2. podaný návrh (na zahájení řízení) není zjevně neúspěšný, 3. doložení nedostatku prostředků.

[8] Krajský soud vycházel ze žádosti stěžovatele ze dne 18. 4. 2011, která obsahovala pouze vlastní žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce s tvrzením, že *„navrhovatel nemá prostředky na soudní poplatek ani na úplatu advokáta (...)*". Při posouzení žádosti stěžovatele mohl krajský soud vycházet pouze z tvrzení stěžovatele uvedených na upravené kopii části formuláře vzoru 060 o. s. ř. ze dne 9. 2. 2011, kterou stěžovatel považuje za žádost o osvobození od soudních poplatků s prohlášením (k tomu viz níže), neboť po vydání usnesení, jímž bylo stěžovatelovo podání ve věci odmítnuto, stěžovatel v této věci nepředložil žádné další důkazy k prokázání skutečnosti, že nedisponuje dostatečnými prostředky k uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost.

[9] Ze spisového materiálu nevyplývá, že by podaný návrh byl zjevně neúspěšný, což lze chápat jako situaci, kdy je již ze samotných skutkových tvrzení žadatele nepochybné, že mu ve věci nemůže být vyhověno (viz též např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 11. 2010, č. j. 6 Ads 107/2010 - 47, srov. obdobně úpravu osvobození od soudních poplatků v občanském soudním řízení podle § 138 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, viz Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 7. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006, s. 637); k tomuto závěru ostatně nedospěl ani krajský soud. Pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti byly tedy v této věci splněny první dva předpoklady (vlastní žádost a skutečnost, že návrh není zjevně neúspěšný).

[10] Co se týká splnění předpokladu doložení nedostatku prostředků, z ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. je zřejmé, že žadatele o osvobození od soudních poplatků stíhá břemeno tvrzení i důkazní, že nedisponuje dostatečnými prostředky k tomu, aby soudní poplatek uhradil. Nejvyšší správní soud konstantně judikuje, že žadatel je povinen uvést a prokázat veškeré skutečnosti rozhodné pro posouzení žádosti, a to úplným a věrohodným způsobem (viz např. rozsudek ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009 - 88, publ. pod č. 1962/2010 Sb. NSS, www.nssoud.cz). Krajský soud přitom není povinen za stěžovatele vyhledávat skutečnosti, které by měly charakterizovat nedostatek jeho prostředků k uhrazení soudního poplatku, a nemůže rovněž presumovat jeho případné finanční potíže, které by jinak k úplnému nebo částečnému osvobození od soudních poplatků vést mohly. Při rozhodování o osvobození od soudních poplatků pak soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem.

[11] Stěžovatel namítal, že mu krajský soud zaslal tiskopis 060 v jediném vyhotovení a vyžadoval jeho vyplnění a zaslání zpět ve lhůtě jednoho týdne, a z toho důvodu postupoval šikanózně a neopodstatněně. K tomu Nejvyšší správní soud uvádí, že přestože vyplnění vzoru tiskopisu č. 060 o. s. ř. (Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech k žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce), samozřejmě je možné nahradit vlastním prohlášením žadatele s obdobným obsahem, zavedený tiskopis je běžným podkladem pro rozhodování o žádosti o osvobození od

soudních poplatků. Dle tohoto vzoru žadatel vyplní předepsané kolonky k jednotlivým otázkám, případně si některé údaje nechá potvrdit a doložit potřebné přílohy. Pokud krajský soud shledal stěžovatelovo vlastní prohlášení nedostatečným (jak tomu zřejmě bylo), rozhodně nepochybil, pokud stěžovateli tiskopis 060 o. s. ř. zaslal k vyplnění a zpětnému odevzdání, aby měl k dispozici aktuální údaje. Neexistuje racionální důvod, proč by měl být tento vzor stěžovateli zasílán v téže věci ve vícero vyhotoveních; pro účely posouzení žádosti postačí jedno řádně vyplněné a doložené vyhotovení. Lhůtu jeden týden lze pro tyto účely rovněž považovat za dostatečnou.

[12] Přestože stěžovatel v této věci přímo nedoložil listiny prokazující jeho tvrzení v podání ze dne 9. 2. 2011, tyto listiny krajskému soudu dle svých tvrzení předložil k založení do příslušných spisů tohoto soudu v jiných svých věcech. Pokud stěžovatel soudu v poslední době předložené listiny, jež by prokazovaly jeho tvrzení, odkázal a soud si je tak mohl dle spisových značek dohledat, bylo by přepjatým formalismem vyžadovat po stěžovateli opakované předložení stejných dokladů. Ze spisového materiálu ani není patrno, že by soud stěžovatele k předložení těchto dokladů v dané věci vyzval. Jak však vyplynulo z odůvodnění napadeného usnesení, krajský soud v tomto ohledu správně vycházel ze zjištění, ke kterým ohledně osobních, majetkových a výdělkových poměrů stěžovatele dospěl v jiných věcech.

[13] Obecně platí, že při hodnocení majetkových poměrů žadatele je nutné přihlédnout nejen k výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Rozhodnutí o žádosti pak musí vždy vycházet z konkrétního posouzení naplnění výše uvedených podmínek a musí odpovídat tomu, aby žadateli nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv než cestou soudního řízení. Vyhodnocení všech okolností, které v této věci vypovídají o poměrech žadatele je na uvážení soudu; pokud poměry žadatele nedovolují soudní poplatek zaplatit, soud je povinen odpovídající osvobození od soudních poplatků (v plném rozsahu nebo zčásti) žadateli přiznat (viz též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 8. 2010, č. j. 7 Ans 3/2009 - 184, www.nssoud.cz).

[14] Stěžovatel ve svém podání ze dne 9. 2. 2011 uvedl, že pobírá státní podporu podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, a že je tato skutečnost doložena níže (tím měl na mysli zřejmě své prohlášení o pravdivosti uvedených údajů) a dále listinami u správy soudních poplatků (Spr 272/09) – aktuálně ze 14. 1. (evidentně roku 2011), a jejich originály ve spise vedeném pod sp. zn. 10 Ca 24/2008. Tyto listiny krajský soud zohlednil a vyšel ze zjištění, která provedl v řízení právě ve věci pod naposled uvedenou sp. zn., kdy dle instrukcí zdejšího soudu (viz rozsudek ze dne 19. 8. 2010, č. j. 7 Ans 3/2009 - 184) ověřoval u Městského úřadu v Poličce, který stěžovateli vyplácí některé dávky v hmotné nouzi, možnosti stěžovatele zajistit si prostředky na živobytí vlastním přičiněním. Jak je uvedeno v odůvodnění napadeného usnesení, Městský úřad v Poličce ve svém vyjádření ze dne 18. 10. 2010 krajskému soudu sdělil, že stěžovatel předložil k žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi doklad o plné invaliditě (nyní invalidita 3. stupně). Z toho důvodu stěžovateli dne 4. 5. 2007 přiznal příspěvek na živobytí ve výši 3126 Kč, aniž by zkoumal možnosti stěžovatele zvýšit si příjem vlastním přičiněním. Dne 7. 1. 2008 pak byla stěžovateli přiznána další dávka pomoci v hmotné nouzi – doplatek na bydlení ve výši 2900 Kč. Dle sdělení městského úřadu stěžovatel jiné dávky pomoci v hmotné nouzi nečerpal.

[15] Krajský soud při svém rozhodnutí položil důraz na to, že stěžovatel nedoložil možnost opatřit si finanční prostředky na zaplacení soudního poplatku vlastním přičiněním. Jak je uvedeno v odůvodnění napadeného usnesení, Městský úřad v Poličce ke svému vyjádření ze dne 18. 10. 2010 přiložil též ověřenou kopii sdělení ČSSZ – OSSZ České Budějovice ze dne 23. 1. 2008 a Výpisu ze záznamu o jednání – posouzení zdravotního stavu ze dne 16. 11. 2007, v nichž se uvádí, že stěžovatel je plně invalidní, s další kontrolou stanovenou na leden 2011. Krajský soud pak k tomu mj. uvedl, že *„invalidita zmiňovaná ve sdělení ČSSZ – OSSZ České Budějovice ze dne 23. 1. 2008 sama o sobě neodůvodňuje závěry o nemožnosti vlastním přičiněním (a to jakkoliv) si své příjmy zvýšit“*. Přestože samozřejmě není vyloučeno, aby si takto zdravotně znevýhodněná osoba vlastním přičiněním své příjmy zvýšila, Nejvyšší správní soud se neztotožňuje se závěrem krajského soudu, že v tomto případě by byl žadatel povinen tuto (ne)možnost prokazovat.

[16] Jak je uvedeno v ustanovení § 11 odst. 1 ve spojení s odst. 3 písm. c) zákona č. 111/2006 Sb., o hmotné nouzi, při posuzování nároku na příspěvek na živobytí se nezjišťuje možnost zvýšit si příjem vlastním přičiněním u posuzované osoby, která je invalidní ve třetím stupni (dříve plně invalidní). Jak uvádí i důvodová zpráva k tomuto zákonu (sněmovní tisk č. 1063/0, 4. volební období, 2002 - 2006), vymezují se kategorie osob (mezi nimi i osoby plně invalidní / invalidní ve třetím stupni), *„u nichž se možnost pracovat nezkoumá, neboť se má za to, že se nachází v situaci, která zvyšování příjmu vlastní prací vylučuje“*. Pokud stěžovatel, u něhož je potvrzena invalidita třetího stupně, tvrdí (viz jeho podání ze dne 9. 2. 2011), že nemá žádné příjmy nad rámec příjmů představovaných dávkami v hmotné nouzi), nelze po něm požadovat, aby prokázal, že není schopen si tyto příjmy zvýšit vlastním přičiněním (prací), a to s ohledem na jeho zdravotní stav, kvalifikovaně přezkoumaný a potvrzený k tomu příslušnými orgány, který tuto možnost ze své povahy vylučuje. Měl-li tedy krajský soud k dispozici potvrzení příslušných orgánů o invaliditě třetího stupně stěžovatele, mohl a měl mít důvodně za to, že si stěžovatel nemůže finanční prostředky nad rámec přiznaných dávek v hmotné nouzi opatřit vlastním přičiněním.

[17] Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu uvedl v usnesení ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74, publ. pod č. 2099/2010 Sb. NSS (dostupné na www.nssoud.cz), k pravidlům pro osvobozování od soudních poplatků následující: *„[18] Čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dálen jen „Listina“) stanoví, že „[k]aždý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“. Je-li součástí „stanoveného postupu“ procedura, v níž může být jednotlivec osvobozen od soudních poplatků, je porušení této procedury a nesprávná aplikace pravidel, za nichž má být osvobození přiznáno, porušením základního práva. Z toho ostatně vychází i judikatura Ústavního soudu.*

[19] Podle § 138 odst. 1 o. s. ř. „[n]a návrh může předseda senátu přiznat účastníkovi zcela nebo zčásti osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka a nejde-li o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva“. Uvedené ustanovení vyložil Ústavní soud ve světle čl. 36 odst. 1 Listiny ve shora již zmíněném nálezu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. IV. ÚS 289/03, jednoznačně tak, že „k tomu, aby soud mohl osvobodit účastníka řízení od zaplacení soudního poplatku, musí být současně splněny dvě podmínky, a to nepříznivá finanční situace a pravděpodobnost úspěchu v daném řízení na straně žadatele. Jen v tomto rozsahu může soud hodnotit oprávněnost žádosti.“

[20] S ohledem na uvedenou judikaturu Ústavního soudu je nutno vykládat i obdobné ustanovení procesního předpisu, jímž se řídí správní soudnictví. Podle § 36 odst. 3 věty první s. ř. s. „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu osvobozen od soudních poplatků". Soudní řád správní tedy ještě explicitněji než občanský soudní řád stanoví v rovině podmínek pro osvobození od soudních poplatků týkajících se majetku jedině to, že účastník musí „nemít dostatečné prostředky". Uvedené ustanovení nelze vyložit jinak než jako pravomoc soudu k prověření objektivní situace (zjištění, zda účastník má, anebo nemá dostatečné prostředky), nikoli však jako pravomoc k prověření, z jakých příčin se tak stalo (tj. k prověření „subjektivní stránky" nemajetnosti). Příčiny nemajetnosti jsou totiž pro rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků zásadně irelevantní, neboť zákonodárce je jako kritérium pro posouzení nestanoví. (...).

[21] Slovo „může" užité v § 36 odst. 3 větě první s. ř. s. ovšem dává soudu určitý, byť ve světle judikatury Ústavního soudu poměrně nevelký, prostor pro uvážení, zda i když jsou podmínky pro osvobození splněny, tj. účastník nemá dostatek prostředků a není naplněna ani negativní podmínka osvobození zakotvená ve větě druhé zmíněného ustanovení, není výjimečně namístě mu dobrodiní osvobození od soudních poplatků odepřít. Soudní uvážení se musí řídit stejnými pravidly jako uvážení správní, tj. zejména se musí vyvarovat libovůle, rozlišovat mezi různými případy na základě racionálních, logických a nediskriminačních kritérií a posuzovat obdobné případy obdobně a různé případy různě. Tato povinnost při soudním uvážení plyne z principu materiálního právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Znamená to, že budou-li podmínky podle § 36 odst. 3 věty prvé a věty druhé s. ř. s. splněny, pravidelně to povede k osvobození od soudních poplatků, a to v míře, která bude odpovídat majetkové nouzi účastníka řízení. Je proto žádoucí účastníka osvobodit jen částečně, lze-li po něm spravedlivě požadovat, aby byť jen z určité části svoji poplatkovou povinnost splnil. Neosvobození bude za splnění podmínek výjimkou z pravidla, pro kterou musí existovat vážné skutkové důvody, které je soud v rámci odůvodnění svého uvážení povinen přezkoumatelně vyložit, přičemž vždy musí mít na paměti, že základním smyslem a účelem uvedeného ustanovení je zajistit rovný přístup všech osob k soudní ochraně, tj. výkon ústavně zaručeného základního práva."

[18] Uvedené obecné závěry vyslovené rozšířeným senátem lze na věc stěžovatele (i v návaznosti na jeho další námitky) aplikovat následujícím způsobem.

[19] Pokud stěžovatel projevil nesouhlas se závěrem krajského soudu, že roční příjem ve výši přibližně 72 000 Kč (sestávající z přiznaných dávek v hmotné nouzi) je dostatečným k zaplacení soudního poplatku ve výši 3 000 Kč v jedné věci, resp. že tato výše soudního poplatku se nejeví ve srovnání s celkovým ročním příjmem stěžovatele jako nepřiměřená, lze mu obecně přisvědčit. Posouzení, zda v případě tohoto příjmu má být osvobození od soudních poplatků přiznáno, však bude záviset na dalších rozhodných okolnostech. Těmi jsou v případě stěžovatele zejména zdroj příjmů (dávky poskytované státem v hmotné nouzi) a okolnost, že tyto dávky jsou v určité míře účelově určeny, a to na úhradu bydlení stěžovatele a jeho obživu. Současně u stěžovatele jako osoby invalidní ve třetím stupni (dříve plně invalidní) nelze předpokládat, že si svůj příjem může zvýšit vlastní prací. Není rovněž patrné, že by disponoval jakýmkoli významnějším majetkem. Kombinace výše uvedených okolností by zásadně měla vést k závěru opačnému, než k jakému dospěl krajský soud, tj. že stěžovateli osvobození od soudních poplatků, byť třeba jen zčásti, přiznat.

[20] U stěžovatele však existují zvláštní okolnosti, jež vedou k závěru, že v jeho případě, je namístě výjimečně využít oprávnění k soudnímu uvážení a osvobození od soudních

poplatků mu výjimečně nepřiznat. Takové okolnosti zohlednil i krajský soud, byť to vyjádřil poněkud zavádějícím způsobem tak, že *„(s)právní soudnictví nemůže být fórem, na kterém se budou (bezplatně) projednávat spory začasté soukromého původu*". Tímto zvláštním důvodem k odepření osvobození od soudního poplatku je povaha sporů, které stěžovatel před správními soudy v poslední době v mnoha případech vede. A k nim patří i projednávaná věc. Krajskému soudu i Nejvyššímu správnímu soudu je z jejich úřední činnosti známo, že stěžovatel vede s různými veřejnými institucemi množství sporů týkajících se poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, které často pokračují jako spory soudní.

[21] V dané věci se jedná o spor týkající se žádosti stěžovatele o poskytnutí informací ze strany Jihočeské vědecké knihovny, resp. Jihočeského kraje. Podobného rázu jsou i jiné spory stěžovatele projednávané Nejvyšším správním soudem i soudy krajskými. Tyto spory přitom nejsou takového charakteru, aby měly vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry. Netýkají se, a to ani nepřímo, stěžovatelova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Jde naopak o spory vyvolané stěžovatelovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí. Takové spory má stěžovatel plné právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za stěžovatele pravidelně nesl stát formou osvobozování od soudních poplatků. Osvobození od soudních poplatků nemá být institutem umožňujícím nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně. Takovou povahu však předmětný spor nemá. Jde o poskytnutí informací týkající se Jihočeské vědecké knihovny, přičemž ze žádných okolností neplyne, že by stěžovatel měl důvod vztahující se k jeho životní sféře, aby si uvedené informace vyžádal. Stěžovatel má jistě právo snažit se takové informace získat, avšak za existujících konkrétních okolností, z nichž je patrné, že předmětný spor nespadá do kategorie těch, které se týkají jeho životní sféry, je na místě mu výjimečně osvobození od soudních poplatků odepřít.

[22] Nejvyšší správní soud podotýká, že vyslovený právní názor nelze v žádném případě vykládat v tom smyslu, že by spory týkající se svobodného přístupu k informacím měly být pro účely rozhodování o osvobození od soudních poplatků vnímány jako spory častěji než jiné nespadající do kategorie sporů týkajících se životní sféry účastníků. Takové zobecňování nelze činit a každý spor je z tohoto hlediska nutno posuzovat přísně individuálně. Nicméně právě v oblasti svobodného přístupu k informacím je třeba, aby byly pečlivě zvažovány všechny aspekty tohoto ústavně zaručeného základního práva, jelikož jde o právo požadovat od povinných subjektů určitou činnost, a to zásadně bezplatně a v relativně krátkých lhůtách, což je může za určitých výjimečných okolností významně zatížit. Judikatura Nejvyššího správního soudu setrvale vychází z toho, že široce pojatý svobodný přístup k informacím ve veřejné sféře je jednou z nejefektivnějších cest k transparenci veřejné moci, k její všestranné, účinné a kontinuální veřejné kontrole a jedním z nástrojů snižujících možnosti jejího zneužívání. Na druhé straně však nelze přehlédnout, že kverulační, zjevně šikanózní, či dokonce pracovní kapacitu orgánů veřejné moci z různých důvodů cíleně paralyzující výkon tohoto práva může mít významné negativní důsledky, které za určitých okolností mohou popřít dokonce i smysl a účel práva na svobodný přístup k informacím. Jedním z nástrojů, jak zabránit zneužívání tohoto

práva, a tím i jeho diskreditaci v očích veřejnosti i orgánů veřejné moci, proto musí být i citlivá regulace nadužívání tohoto práva v případech výše uvedených. Taková regulace může se za určitých okolností dít i cestou výjimečného odepření práva na osvobození od soudních poplatků (viz též rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66, dostupné na www.nssoud.cz).

[23] Nejvyšší správní soud považuje nakonec za vhodné vyjádřit se k námitce stěžovatele, že rozhodnutí o jeho podání ze dne 9. 2. 2011, které považuje za žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce, bylo soudem vydáno později než usnesení ze dne 7. 3. 2011, kterým bylo jeho podání ve věci (ze dne 1. 2. 2011) odmítnuto (výrok na č. l. 7) a než usnesení krajského soudu o zamítnutí žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků ze dne 15. 8. 2011 (výrok na č. l. 28). Platí totiž, že o žádosti žalobce o osvobození od soudních poplatků musí krajský soud rozhodnout dříve, než rozhodne o věci samé, jinak své meritorní rozhodnutí zatíží vadou ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. (k tomu viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 9. 2009, č. j. 1 As 42/2009 - 158, www.nssoud.cz).

[24] Přestože důvodnost této námitky by neměla vliv na rozhodnutí o této kasační stížnosti (podané proti usnesení krajského soudu, kterým byl zamítnut návrh stěžovatele na osvobození od soudních poplatků a ustanovení advokáta pro řízení o kasační stížnosti), je nutné upozornit na shledané pochybení krajského soudu v postupu před vydáním uvedeného usnesení ve věci.

[25] Ze spisového materiálu je zřejmé, že stěžovatel podal krajskému soudu dne 9. 2. 2011 vyplněnou a částečně upravenou kopii formuláře „Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ ve věci nečinnosti Jihočeského kraje a jeho příspěvkové organizace. Za předtištěný text v dolní části formuláře „Prohlašuji, že údaje, které jsem uvedl, jsou pravdivé a že jsem nezamlčel žádné okolnosti, které by mohly mít vliv na rozhodování soudu o osvobození od soudních poplatků“ pak ručně doplnil čárku a větu „o které žádám“. Z ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. lze dovodit, že předpokladem vydání rozhodnutí ve věci osvobození od soudních poplatků (podle ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s.) je „vlastní žádost“ účastníka o toto osvobození; ostatní předpoklady (skutečnost, že podaný návrh není zjevně neúspěšný a doložení nedostatku prostředků) pak již mají vliv na výsledek rozhodnutí o této žádosti, tedy zda bude úspěšná či nikoli. Pokud je však tato žádost podána, je třeba o ní vždy rozhodnout.

[26] Krajský soud považoval za žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků až jeho podání ze dne 18. 4. 2011, v němž stěžovatel mj. uvedl: *„Žádost o osvobození i ustanovení zástupce podána 9. 2. (...), navrhovatel nemá prostředky na soudní poplatek ani na úplatu advokáta (...)“*. Tento závěr krajského soudu je však s ohledem na obsah stěžovatelova podání ze dne 9. 2. 2011 nesprávný. Přestože předložení kopie vyplněného formuláře 060 o. s. ř. „Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“ není bez dalšího možné považovat za onu „vlastní žádost“, stěžovatel své upravené prohlášení touto žádostí výslovně, vlastní rukou, doplnil. Lze proto v tomto ohledu přisvědčit stěžovateli, že v řízení o svém návrhu před krajským soudem podal v materiálním slova smyslu žádost o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce pro toto řízení. Krajský soud se proto měl touto žádostí zabývat a rozhodnout o ní.

[27] Lze nicméně uzavřít, že byť krajský soud v určitých ohledech neposoudil správně některé dílčí právní otázky týkající se osvobození stěžovatele od soudních poplatků, věcně rozhodl správně, jestliže žádost stěžovatele o osvobození zamítl. Z výše uvedených důvodů Nejvyšší správní soud neshledal kasační stížnost důvodnou, a proto ji podle ustanovení § 110 odst. 1 s. ř. s. zamítl.

[28] O nákladech řízení rozhodl soud podle ustanovení § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti. Potenciálního žalovaného stěžovatel jednoznačně neoznačil, případnou náhradu nákladů řízení tak nebylo komu přiznat.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 1. prosince 2011

JUDr. Vojtěch Šimíček
předseda senátu